

● رمضان؛

ماه رهایی از اسارت نفس و رسیدن به وصال حق

عصمت بروجردی

اَللّٰمُ عَلَيكَ بِشَهْرِ اِلٰهٍ اَكْبَرَ وَبِاَعْيَادِ اَوْلِيَائِهِ اَللّٰمُ عَلَيكَ بِاَ كَثَرَمَ مَضْحُوبٍ مِنْ الْاَوْفَاتِ وَبِاَخْتِيَارِ شَهْرِ
فِي الْاَيَّامِ وَالسَّاعَاتِ اَللّٰمُ عَلَيكَ مِنْ شَهْرِ قُرْبَتٍ فِيهِ الْاَمَّاكُ وَتَضَيَّرَتْ فِيهِ الْاَعْمَاكُ
اَللّٰمُ عَلَيكَ مَا اَكْتَسَرَ عَشَقًا اللهُ فِيكَ وَمَا اَسْعَدَ مِنْ زَعَى حُرْمَتِكَ بِكَ اَللّٰمُ عَلَيكَ وَعَلَى قَلْبِكَ الْقَدْرِ الَّذِي هُوَ
خَيْرٌ مِنْ اَلْبِ شَهْرٍ^(۱)

سلام بر رمضان ماه خدا، ماه قرآن، ماه مردم، ماه
آگاهی، ماه بیدارسازی، ماه مغفرت و رحمت، ماه قدر.
ماه رمضان ماه احیای مجدد انسانها و به پرواز
درآمدن مرغان ملکوتی است که از عالم خاک به عالم
افلاک هجرت می‌کنند. ماهی است که تن‌های اسیر از
اسارت نفس آزاد شده، به وصال حق نائل می‌شوند.
رمضان میدان وسیع تکامل و بزرگترین جایگاه پرواز
است؛ ماه انسان شدن و خلیفه‌الله گردیدن؛ و از نفعه
روح الهی بهره‌مند شدن. ماه آزاد ساختن تن‌های اسیر از
اسارت نفس و آنگاه نائل آمدن به جوار حق.
رمضان یک آموزشگاه است؛ آموزشگاه عشق،
محبت، عرفان، خلوص.

سلام همست آنم که زیر چرخ کبود
زهر چه رنگ تعلق پذیرد آزاد است
مگر تعلق خاطر به ماه رخساری
که خاطر همه عالم ز روی او شاد است
رمضان یک تمرین است برای طول سال. تمرین در
کلام و نگاه، در اندیشه و پیام، در راز و نیاز، در سوز و
گداز، در عشق و عرفان، در علم و اعلام، در سلام و
فام، که همه با جهت و نیت صحیح باشد، نه غیر؛ و الا
پذیرفته نیست. آری رمضان دانشگاهی است که هدف
از خلقت را به بشریت باز می‌گوید و سه ره‌آورد اساسی
دارد:

۱- آشنایی با قرآن:

رمضان ماهی است که در آن قرآن مجید، بر قلب
مبارک رسول‌الله نازل شد و بشریت را به سوی حق
رهنمون گشت. پس این ماه ظرف قرآن و ظرف رشد

رمضان ماه خودسازی و آزادسازی است تا هرگونه
وابستگی و عادت و نیاز را که از غیر اوست و به غیر
اوست، رها کنی و آزاد از هر چه جز دوست گردی...

و فصل پرورش و دروازه ورود به فضای رحمت بی‌انتهای حضرت اوست. قرآن سفره رحمت رحمته الله است که فقط برای انسان گسترده است، که وی با ارتزاق از آن، تخلق به اخلاق الله پیدا می‌کند و روح الله می‌گردد. هیچ کس از کنار این سفره با دست نهی برنمی‌خیزد. آن کس که این مصحف را گشوده و نوشته‌اش را زیارت کرده، به همین اندازه مهم برده است. آن کس که آن را خوانده، لقمه‌ای بهتر گرفته؛ و آن کس که در ترجمه تحت‌اللفظی آن دقت کرده، بهره‌ای بیشتر برده است. و بالاخره آن کس که در آن تأمل و تدبر داشته، از حظی برتر بهره‌مند شده است.

حضرت امام خمینی (قدس سره) در کتاب شریف آداب الصلوه می‌فرماید: (۱)
 «بزرگترین رحمت‌های الهی قرآن است. تو اگر به رحمت ارحم الراحمین طمع داری و آرزوی رحمت واسعه داری، از این رحمت استفاده کن. طریق وصول به سعادت را باز نموده و چاه را از راه روشن فرموده... اگر ممکن بود طریق خیر و سعادت را به مردم به طور دیگر نشان بدهند، می‌دانند.»
 آری قرآن کتاب ذکر است.

به گفته استاد حسن زاده آملی، قرآن آب حیات انسان است. این آب هم تشنه و طالب انسان است، همان طوری که انسان تشنه اوست. به آن اندازه که ما شائق قرآن هستیم، قرآن چندین برابر عاشق ما است. کلام قرآن در این ماه به میهمانی خدا دعوت می‌شوند و باید از کلام خدا در این میهمانی کمال استفاده را بردند.

حضرت امام «ره» در یکی از بیانات خود می‌فرماید: «این ضیافت خدا را قدر بدانید. این ضیافت خیلی لطافت و ظرافت دارد. این را باید قدر بدانیم... ماه مبارک می‌تواند انسان را طوری کند که تا ماه مبارک دیگر پاتا آنرا عمر کنترل بشود و تخطی از آنچه رضای خداست، نکند.» (۲)

این بندگان ناقص چگونه توفیق شرف به بارگاه نفس ربوبی و میهمانی حضرت حق پیدا می‌کنند، غیر از آنکه او عنایت خاص خودش را مژل کند. به فرموده حضرت امام «ره»:

«ما مهمانهای خوبی نیستیم برای خدا. اگر مهمانهای خدا از قبیل رسول خدا و ائمه هستند، ما چه بگوییم؟» (۱)

ولی جالب اینجاست که ما راه ورود به این مهمانخانه را نیز از کلمات حضرتش جویا می‌شویم که می‌فرماید:

«آن چیزی که انسان را به ضیافتگاه خدا راه می‌دهد، این است که غیر خدا را کنار بگذارد... مهم ادراک این معنی است که مراتب کمالات انسان برای ورود در ضیافت خدا زیاد است و باید از مقدمات شروع شود. مقدمات هم همانی است که توجه به غیر خدا نداشتن و غیری را ندیدن و جز خدا ندیدن و توجه به هیچ چیز غیر از او نداشتن... از همه مردم این معنی مطلوب است و اگر بخواهند در ضیافت خدا وارد شوند، به اندازه وسع خودشان باید از دنیا اعراض کنند. قلبشان را از دنیا برگردانند و تمامی این مسائل و مقدمات ورود به این بارگاه عظیم ربوبی در کلام خدا و ناله محبوب (۲) به نگارش درآمد. و پر مشتاق است که در این ماه به این عروۃ الوثقی الهی متشبث شده، هر چه بیشتر با بطون آن آشنا گردد.»

۲- ملکات اخلاقی:

روزه دارد در ماه رمضان باید تمام حشمت و وجود و شئون و اعضا و جوارحش روزه‌دار بوده، تمام موجودیتش از عصیان و طغیان برکنار باشد، چنانکه در روایت می‌بینیم که ابوعبده‌الله - علیه السلام می‌فرماید: «إِذَا أَصْحَبْتَ فَلْيُضْمِّمْ سَمْعَكَ وَ بَصَرَكَ وَ جُلْدَكَ وَ عَدَّةَ أَشْيَاءٍ غَيْرِ هَذَا قَالَ وَ لَا يَكُونُ يَوْمَ صَوْمِكَ لِيَوْمِ فَطْرِكَ» (۱)
 آری انسان در هنگام روزه باید محافظت از تمامی جوارحش داشته باشد، چشمش را از نگاه‌های غلط و

روزه‌داری مهمان خداست و خداگونه می‌شود و با عالم ملکوت سنجیت پیدا کرده، اوج گرفته، به معراج قرب حق نایل می‌گردد.

در روایتی از امام صادق است که فرمودند: روزه فقط خودداری از خوردن و آشامیدن نیست، خداوند روزه را حجاب بین عبد و تمام گناهان فعلی و قولی قرار داده است آن کسی که به این شرایط عمل کند، روزه‌دار است. و روزه‌داران چقدر اندک‌اند و گرسنگان چقدر زیاد!

۳- سلامت جسم و نیرو و سلامتی آن:

غذا نخوردن تقریباً عمده‌ترین قسمت روزه‌رانشکلی می‌دهد و جسم در مقابل مبارزه با این وسوسه، نه تنها طعم گرسنگی را می‌چشد و مسئولیتی بیشتر احساس می‌کند، بلکه تن با این آماده‌سازی در مقابل تمامی ضعفهای جسمی و ناتوانیهای طبیعی به مبارزه برمی‌خیزد.

مطالعه مکانیسم اثرات روزه‌داری به اتکای اصول و مبانی علمی، از جهات مختلف قابل طرح و بحث است و از لحاظ اثرات درمانی و جنبه‌های پیشگیری و اصلاحی و همچنین در تعدیل وضع عمومی مزاج و رفع اختلالات پیولوژی یک بدن وظیفه‌ای مهم برعهده دارد.

پزشکان بسیاری هستند که برخی از بیماران خود را از طریق رژیم‌های خاصی که بین پرهیز کامل و مطلق تا پرهیز نسبی و رژیم کم‌خواری با رژیم‌های اختصاصی است، درمان می‌کنند و به نتایج مفید و موثری از این طریق دست می‌یابند که از جمله از دکتر گولپا Dr. Gulpa یا دکتر اهرت Dr. Ehret و دکتر برتوله Dr. Bertholet و نظایر آنان نام برد، که روش درمانی آنان بیشتر بر اصل روزه‌داری متکی است و در تحت همین عنوان نیز کتب و تألیفاتی مختلف پیرامون اهمیت خواص طبیی و بهداشتی روزه‌داری تألیف و منتشر کرده‌اند.^(۷)

گرچه روزه‌طبی و روزه‌مذهبی از جهات گوناگون با هم اختلاف دارند، اما از جهات بهداشتی، هر دو نوع

* سه ره‌آورد اساسی رمضان عبارتست از آشنایی با قرآن، ملکات اخلاقی و سلامت جسم.

بیمورد محافظت کند، و تنها در آثار خدا بنگرد و پرده زمان را بشکافد و چهره‌ها را در زیر نقابهای سیرنگ و فریب‌بازشناسد و پرده‌های ضخیم را از صورت‌های غرورانه کنار بزند و با بصیرت، آنچه را سزاوار دیدن است، نظاره کند و فلسفه حیات را بازشناسد.

در گوش نیز باید سخنان فریبنده را اثری نباشد تا قدرت شناخت و جدا کردن پیام‌های حق از باطل را باز یابد. صدای ابلیس را بشناسد، ناله‌های دردناک گرسنگان را بشنود و صدای پیام هر موجودی را در طبیعت درک کند، و از شنیدن آنچه خدا از آن نهی فرموده، مانند غیبت، تهمت، استهزاء و... دوری جوید.

و زبان نیز جز حق نگوید و ابلاغ پیام الله کند و امر به معروف و نهی از منکر نماید و در خدمت خالق برای بیداری مخلوق باشد.

و روزه‌دار تنها باید به یاد او باشد و خود را از هر چه غیر اوست، جدا ساخته، خلوص را شعار خویش کند و با هر گونه ریا و خودنمایی مبارزه نماید و بدقت در کوچکترین حرکتش تدبیر کند. و آنگاه یک چنین

روزه - با وجود انواع اختلافاتشان - با هم مشترک و قابل مقایسه اند.

در روایتی خواص روزه به صورتی بسیار عمیق و مختصر ذکر شده است. قال رسول الله: قال الله تعالی الصوم لی وانا اجزل به فالصوم یبیت النفس و شهرة الطبع و فیة حیاة القلب و طهارة الجوارح و عسارة الظاهر و الباطن و اشکر علی النعم و الاحسان الی الفقراء و زیادة التضرع و الخشوع و حیل الاتجا الی الله و سب انکسار الشهرة و تخفیف الحساب و تضعیف الحسنات و فیة من الفوائد و ما لا یحصی و کنی ما ذکرنا منه لئن عقل له و وفق لاستعماله.^(۸)

* زبان روزه دار باید جز حق نگوید و امر به معروف و نهی از منکر نماید و در خدمت خالق برای بیداری مخلوق باشد.

حضرت امام «ره» در کتاب آداب الصلوة می فرمایند^(۹): «شیخ عارف شاه آبادی می فرمودند که دوره محمديه ليلة القدر است و این یا به اعتبار آن است که تمام ادوار وجودیه دوره محمديه است و یا به اعتبار آن است که در این روز اقطاب کمال محمديه و ائمه هداة معصومین لیالی قدر می باشند.»

و در فرازی دیگر از سخنانشان، می خوانیم:

«اگر سرّ لیلۃ القدر و سرّ نزول ملائکه در شبهای قدر است که الآن هم برای ولی الله اعظم، حضرت صاحب سلام الله علیه به این معنی امتداد دارد - سرّ اینها را ما بدانیم، همه مشکلات ما آسان می شوند. تمام مشکلاتی که ما داریم، برای این است که ما محجوبیم از این که واقعیت را آن طور که هست و نظام هستی را آن طور که تنظیم شده، مشاهده کنیم.»^(۱۰)

سیدبن طاووس در کتاب اقبال، در فضیلت لیلۃ القدر روایتی از پیامبر نقل می کند که فرمود: موسی گفت:

السهی من قرب تراطال بسم. خداوند فرمود: قرب من

«خداوند متعال می فرماید: روزه برای من است، و جزایش به عهده من. روزه خواهش های غلط و هواهای نفسانی را برطرف می کند و حیات دل است و پاکیزگی جوارح «برائرت زنده شدن دل به نور معرفت» و آبادی ظاهر و باطن انسان است و باعث شکر منعم و نیکی به فقر است، (زیرا با چشیدن ربیع گرسنگی و تشنگی، از ربیع فقر و مساکین آگاه می شود و در صد جبران ربیع آنان و علاج درد آنان به احسان و انفاق و صدقه برمی آید) و از طرفی چون روزه باعث قلت کدورت و صفای جان می شود، عامل پدید آمدن تضرع و خشوع و گریه و ایحاد کننده حالت اتجا نسبت به حق و سبب درهم شکسته شدن قدرت شهوت است. روزها روزه داری باعث تخفیف حساب قیامت و تضعیف حسان عید است و در روزه آن مقدار منفعت هست که حسابگران از حساب آن عاجز و شمارکنندگان از شمارش آن ناتوانند. این مقدار که بیان شد، برای هر کس که صاحب عقل و هوش و درایت و آراسته به توفیق عمل است، کافی است.»

این خلاصه ای از خواص روزه بود. اما آنچه در ماه رمضان بسیار جلب توجه می کند و ادعیه ما را به آن جهت سوق می دهد، شب قدر است. مفسرین و بزرگان در باب شب قدر بسیار صحبت کرده اند، که این مقال را فرصت ذکر آن نیست. ما تنها به ذکر چند جمله از حضرت امام در این مورد اکتفا می کنیم.

* امام خمینی (ره): ضیافت

خدا را قدر بدانید. این

ضیافت خیلی لطافت و

ظرافت دارد... ماه مبارک

می تواند انسان را طوری کند

که تا ماه مبارک دیگر با نا آخر

عمر کنترل بشود و تخطی از

آنچه رضای خداست نکند.

چهارشنبه ۱۳۹۲/۱۰/۱۰

برای کسی است که در شب قدر بیدار بماند، عرض کرد الهی

من رحمت ترا خواهم. فرمود: رحمت من برای کسی

است که در شب قدر به مسکینان رحم کند.

گفت: خدایا من گذشتن از مسرأ را می خواهم.

فرمود: این برای کسی است که در شب قدر به صدقه ای

تصدق دهد. عرض کرد، من از درختان بهشت و

میوه های آن می خواهم. فرمود: این برای کسی است که

در شب قدر تسبیح کند، عرض کرد: الله من مایر ترا

مسئلت دارم. فرمود: خوشنودی من برای کسی است که

دو رکعت نماز در شب قدر بخواند.

گفت: خدایا نجات تو را می خواهم. فرمود: نجات

از آتش؟! گفت: آری! فرمود: این برای کسی است که

در شب قدر استغفار کند.

آنچه از بقیه روایات واصله در این باب به دست

می آید، این است که این شب ارزشی فوق العاده در طول

سال دارد و بر روزه دار است که حق این شب را با

شناخت کامل آن ادا کرده، از حفظ و با وفاء ای که بین

مخلوقات تقسیم می شود، حداکثر استفاده را ببرد.^(۱)

۱- دعای جهل و نوحه صحیفه سجادیه.

درد بر تو ای ماهی که به نام مقدس الهی نامبردار شده ای
در روز بر تو ای عید سعید اولیاء خدا در روز بر تو ای بهترین و قوی
که در میان اوقات باقیه ام و ای شریف ترین ماه که طی
ساعات و ایام ما را در باقیه ای در روز بر تو ای ماهی که آرزوهای
ما را به هدف نزدیک همس ساختی و اعمال ما را در فروغ
محبت روشن همی دانستی. سلام بر تو که چه بسیار بسند
گنجهکار از قید عنقوت رسه و چه خوشبخت است آن کس که
حرف تو را رعایت داشته است. سلام بر تو و سلام بر شب قدر
تو که قدرش از هزار ما جلیل تر و شریفتر است.

۲- ص ۴۱

۳- صحیفه نور جلد ۱۹ ص ۱۶

۴- صحیفه نور جلد ۱۹ ص ۱۸

۵- صحیفه نور جلد ۱۸ صفحه ۱۷

۶- وسائل الشریع ۷ ص ۱۱۶

۷- کتاب اهمیت روزه از نظر علم روز، تألیف دکتر احمد

صورتی و نادی

۸- فی الحدیث القدسی، قال الله تعالی: الصوم لی وانا احقر
به (العراق جلد ۲)

۹- صفحه ۳۵۵

۱۰- صحیفه نور- جلد ۱۹- ۱۷۲- ۶۱/۳/۳۰ به مناسبت

عید فطر

۱۱- ما خوانندگان عزیز را به کتاب آداب العلو حضرت
امام خمینی «قدس سره الشریف» قسمت تفسیر سوره قدر

ارجاع می دهیم.

مطالعات علمی

مطالعات علمی

مطالعات علمی

مطالعات علمی

مطالعات علمی

مطالعات علمی

مطالعات علمی

مطالعات علمی

مطالعات علمی

مطالعات علمی

مطالعات علمی

مطالعات علمی

مطالعات علمی

مطالعات علمی